

СТАН РОЗВИТКУ ГАЛУЗИ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація. Проаналізовано сучасний стан розвитку галузі харчової промисловості України, а саме: висвітлено основні тенденції у кількості суб'єктів господарювання харчової промисловості, відокремлено характер складових інноваційного розвитку ключових підгалузей, а також визначено перешкоди розвитку підгалузей.

Ключові слова: харчова промисловість; продукція; інновації; підприємства; суб'єкти господарювання; капітальні інвестиції.

Abstract. The current state of development of the food industry in Ukraine is analyzed, namely: the main trends in the number of food industry entities are highlighted, the nature of the components of innovative development of key sub-sectors is separated, and obstacles to the development of sub-sectors are identified.

Keywords: Food Industry; product; innovations; enterprises; business entities; Capital Investments.

Сьогодні харчова промисловість є однією з найважливіших галузей переробної промисловості, адже вона відповідає за належне продовольче забезпечення громадян країни. Їй також належить важлива роль у розвитку та пошуку інноваційних рішень при переробці продукції аграріїв та тваринництва.

Метою роботи є аналіз ключових тенденцій при формуванні кількості суб'єктів господарювання, визначення характеру інноваційного розвитку та основні перепони на шляху розвитку харчової промисловості.

Згідно даних Державної служби статистики України, станом на кінець 2021 р. у харчовій промисловості здійснювало діяльність 16206 суб'єктів господарювання. Загалом, темп приросту (базисний) кількості підприємств харчової промисловості зменшилась майже на 7 %, адже у 2010 р. кількість суб'єктів господарювання налічувала 17323 од. Однак, аналізуючи динаміку за досліджування роки, відзначено, що найбільший спад відбувся у 2012 р. (зменшення на 25 %). Разом з тим, вже з наступного року розпочалось поступове, хоч і незначною мірою нестабільне, зростання кількості діючих підприємств. Даний факт свідчить про покращення економічного стану харчової промисловості [1].

Впродовж періоду з 2010 по 2021 рр., серед ключових підгалузей харчової промисловості, найбільша кількість суб'єктів господарювання залучена до виробництва хліба, борошна, круп та макарон та налічує (станом на 2021 р.) 6677 одиниць (тобто 41 % від усієї кількості суб. госп. харчової промисловості). Однак, даній підгалузі притаманна тенденція до зниження темпів приросту: у 2010 р. кількість суб. госп. складала 7601 од. (44 % від загальної кількості підприємств харчової промисловості) – це на 14 % більше ніж у 2021 р., а найбільш помітне скорочення відбулося у 2011 р. на 1475 од. (тобто на 24 %) порівняно з 2010 р. Досить вагоме зменшення темпу приросту (- 160 %) спостерігається у підгалузі виробництва мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв, так у 2021 році кількість суб. госп. нараховувалось 636 од., що на 1020 од. менше ніж у 2010 р. Схожа динаміка прослідковується у підгалузі виробництва цукру – зменшення темпу у 2021 р. на 80 % (- 43 од.), порівнюючи з 2010 р.

Позитивний темп приросту у 2021 р. порівняно з 2010 р., притаманний підгалузям: сигарети – 282 % (+ 34 од.); чай, кава, приправи та готова їжа - 103 % (у зазначений період найбільшого росту кількості суб. госп. (+634 од., або на 105 %) зазнала підгалузь «виробництво готової їжі та страв», яка становить майже 70 % від загальної кількості суб. госп. у підгалузі). Показники росту, більшою мірою, пов'язаний зі збільшенням кількості фізичних осіб-підприємців, що є сигналом про ефективний розвиток малого бізнесу в Україні. Також позитивна динаміка помітна у таких

підгалузях: переробка та консервування овочів та фруктів – ріст на 16 % (+98 од.); молочна продукція – 12,5 % (+ 81 од.); какао та кондитерські вироби – 50,8 % (+118 од.) (рис. 1).

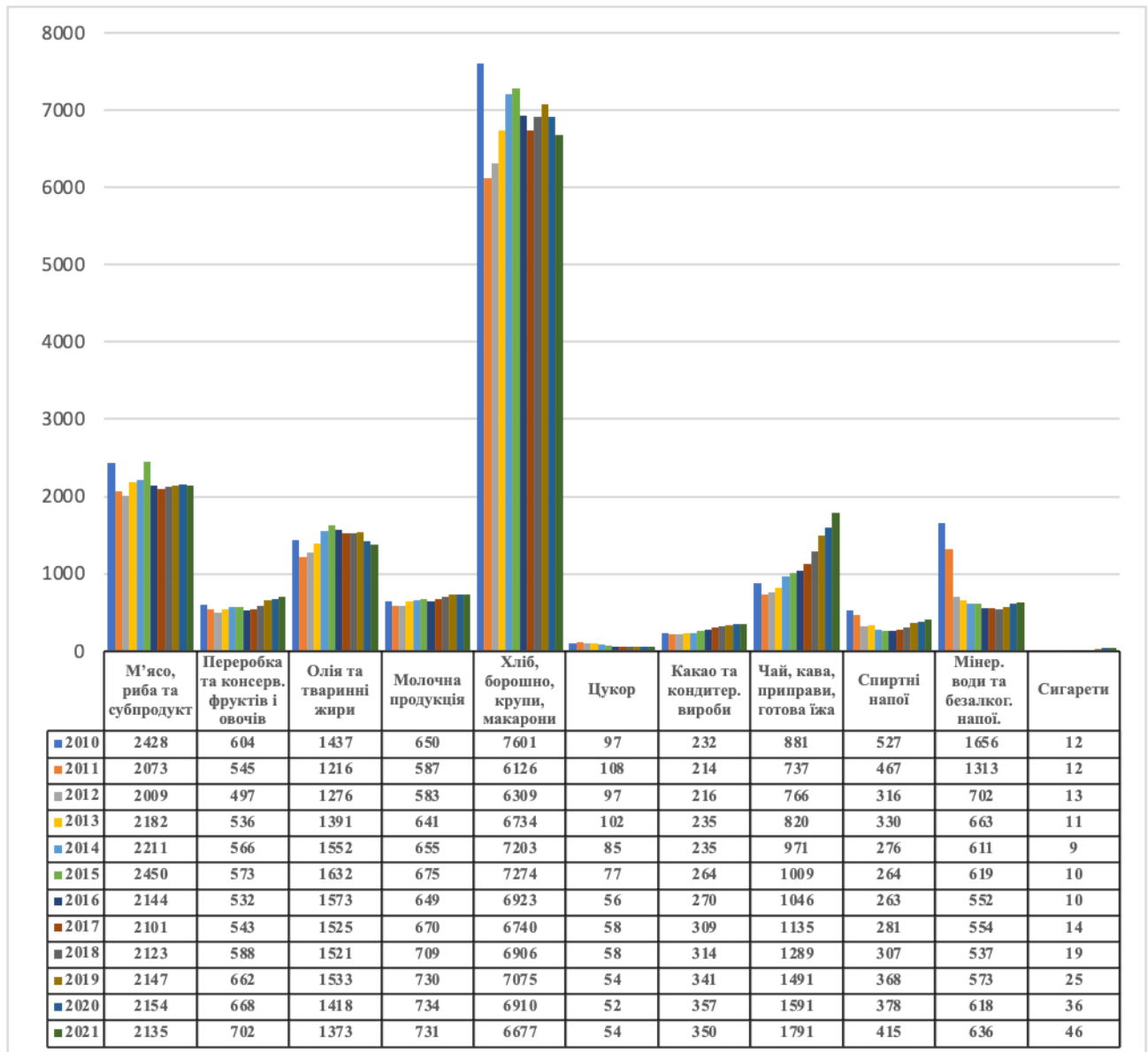

Рис.1. Кількість суб'єктів господарювання харчової промисловості (одиниць) [1]

Цікаво, що незважаючи на тенденції у кількості суб. госп. у галузі харчової промисловості, останні роки спостерігається зниження інноваційної активності підприємств (табл. 1). Дана динаміка є негативним фактором у розрізі подальшого розвитку соціально-економічних аспектів на підприємствах харчової промисловості, а як наслідок – очікувана низька економічна ефективність.

У період з 2018 по 2020 рр. частка інноваційно-активних підприємств у основних підгалузях зменшилася більш ніж вдвічі: харчові продукти - з 37,2 % до 14,8 % (- 22,4 %); напої – з 43,4 % до 18,2 % (- 25,2 %); сигарети – з 28,6 % до 11,1 % (- 17,5%). Відповідно зменшилася і їх кількість на 493 од. (від'ємний темп - 156 %).. У 2020 р. частка інноваційно-активних підприємств у всіх галузях промисловості дорівнювала, в середньому, 13 %.

Рівень витрат на інновації у промисловості у 2018 та 2020 залишився практично незмінними. Тому досить позитивним явищем, незважаючи на помітне зменшення частки інноваційних підприємств, є збільшення витрат - більш ніж вдвічі (харчові продукти – приріст 125 % та напої – приріст 255 %), у 2020 р. на інновації у підприємств харчової промисловості, котрі залишилися.

Обсяг реалізації харчових продуктів також зріс з 4415,3 млн. грн у 2018 р. до 6032,1 млн. грн у 2020 р. (приріст – 36,7 %). Однак обсяг реалізації напоїв, навпаки, зменшився – з 2227,3 млн. грн у 2018 р. до 1039,8 млн. грн. у 2020 р. (-1187,5 млн. грн, або – 114,2 %). Позитивним можна відмітити і те, що зріс обсяг продукції, котра є новою для підприємств харчової продукції з 3251,8 млн. грн у 2018 р. до 5123,4 млн. грн у 2020 р. (приріст – 57,5 %).

Таблиця 1

Динаміка основних показників інноваційної діяльності харчової промисловості України з 2018-2020 рр. [2-4]

Показники	Промисловість		Переробна промисловість		Виробництво харчових продуктів		Виробництво напоїв		Виробництво тютюнових виробів	
	2018	2020	2018	2020	2018	2020	2018	2020	2018	2020
Кількість інноваційно активних підприємств, одиниць	4060	1550	3626	1452	708	275	99	40	2	1
Частка кількості інноваційно активних підприємств у загальній кількості підприємств, %	29,5	12,9	31,8	13,1	37,2	14,8	43,4	18,2	28,6	11,1
Витрати на інновації, млн. грн	15138,9	15431,9	13187,0	13346,7	1300,3	2927,3	163,6	581,8	-	-
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн.грн	27329,6	50485,8	26864,2	44498,0	4415,3	6032,1	2227,3	1039,8	-	-
- % до загального обсягу реал. прод., %	0,9	1,9	1,4	2,4	0,9	1,1	3,2	1,6	-	-
обсяг реалізованої інноваційної продукції нової для ринку, млн. грн	8520,4	8030,4	8489,1	7100,6	1163,5	908,7	1235,3	56,8	-	-
обсяг реалізованої інноваційної продукції нової лише для підприємства, млн. грн	18809,2	42455,4	18375,0	37397,4	3251,8	5123,4	992,0	983,0	-	-

Також позитивним можна відзначити ріст капітальних інвестицій у харчову промисловість: у 2020 р. обсяг капітальних інвестицій у харчову промисловість склав 20532509 тис грн, з яких 91,4 % складало інвестування з власних коштів підприємства (організації), 6,8 % - кредити банків та інших позик та 1,8% - інші джерела, а у 2021 р. темп капітального інвестування зріс на 3,6 %, у порівнянні з 2020 р., та становив 21281094 тис. грн., зросла частка вкладень з власних коштів на 3,3 % - це 94,7 %, а також 5,1 % та 0,2 % приходилися на кредити та інших джерел відповідно [5]. Однак варто враховувати і те, що практично відсутні капіталовкладення держави, місцевих бюджетів та іноземних інвесторів. Дане явище є негативним, оскільки практика розвинутих країн свідчить про активне залучення коштів як іноземних інвесторів так і бюджетних коштів.

Отже, встановлено, що на сьогодні чітко простежується зменшення кількості інноваційно-активних підприємств харчової промисловості, а також нестача капітальних інвестицій галузі, яке

може здійснюватися за рахунок залучення іноземних і внутрішніх інвесторів, а також бюджетних коштів, особливо в поточних умовах політичної та економічної нестабільності України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010-2021). Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/ksg_ek_2010_2021_ue.xlsx
2. Кількість інноваційно активних підприємств за видами економічної діяльності (2018-2020). Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ni/rik/kiar_ved_20_ue.xlsx
3. Витрати на інновації за видами економічної діяльності (2018-2020). Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ni/rik/v_in_ved_20ue.xlsx
4. Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності (2018-2020). Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ni/rik/orip_ved_20_ue.xlsx
5. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за видами економічної діяльності. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ibd/kin/kin_df_ved/kin_df_ved_IV_21.xlsx

Діана Олександрівна Гладка — аспірантка кафедри ФІМ, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: fm.mof14b.hladka@gmail.com

Diana O. Hladka — Graduate student of the Department of Finance and Innovation Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: fm.mof14b.hladka@gmail.com